

ОЦІНКА КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В УКРАЇНІ

ASSESSMENT OF CREDIT AND INVESTMENT ACTIVITIES OF BANKS IN UKRAINE

УДК 336.717

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct49-50>**Петик М.І.**

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту

Львівський національний університет імені Івана Франка

Батенчук М.-С.Ю.

студентка

Львівський національний університет імені Івана Франка

Petyk Marta

Ivan Franko National University of Lviv

Batenchuk Maria-Sofia

Ivan Franko National University of Lviv

З'ясовано економічну сутність кредитно-інвестиційної діяльності, її види та характеристики. Проведено оцінку поточного стану і тенденцій здійснення кредитно-інвестиційної діяльності банками в Україні та впливу банківського інвестиційного кредитування на розвиток національної економіки. Проаналізовано особливості формування та реалізації стратегії здійснення кредитних та інвестиційних операцій банками України. Проаналізовано в динаміці структуру кредитно-інвестиційного портфеля банків України у розрізі позичальників та сфер діяльності. Відзначено, що вітчизняні банківські установи щороку збільшують обсяги кредитування та інвестування, надаючи перевагу кредитним операціям перед інвестиційними переважно через меншу ризикованість та широкий спектр послуг, які можуть бути запропоновані у межах реалізації програми кредитування. Відзначено, що частка інвестиційних операцій у кредитно-інвестиційному портфелі банківських установ зростає.

Ключові слова: банк, кредитна діяльність, кредитна операція, інвестиційна діяльність, інвестиція, кредитно-інвестиційна діяльність, стратегія.

Выяснена экономическая сущность кредитно-инвестиционной деятельности, ее

виды и характеристики. Проведена оценка текущего состояния и тенденций осуществления кредитно-инвестиционной деятельности банков в Украине и влияния банковского инвестиционного кредитования на развитие национальной экономики. Проанализированы особенности формирования и реализации стратегии осуществления кредитных и инвестиционных операций банками Украины. Проанализирована в динамике структура кредитно-инвестиционного портфеля банковских учреждений Украины в разрезе заемщиков и сфер деятельности. Отмечено, что отечественные банки ежегодно увеличивают объемы кредитования и инвестирования, предпочитают кредитные операции инвестиционным преимущественно из-за меньшей рискованности и широкого спектра услуг, которые могут быть предложены в рамках реализации программы кредитования. Отмечено, что доля инвестиционных операций в кредитно-инвестиционном портфеле банковских учреждений растет.

Ключевые слова: банк, кредитная деятельность, кредитная операция, инвестиционная деятельность, инвестиции, кредитно-инвестиционная деятельность, стратегия.

The economic essence of credit and investment activity, its types and characteristics are clarified. The credit and investment activity of the bank is determined, as activities for providing short-term or long-term use of financial resources previously attracted by the bank on the terms of payment, maturity, return, security and targeted use of other economic entities to ensure their current activities, as well as for the implementation of investment projects, investment in corporate rights and securities. This definition takes into account both the credit and investment component of the category. An assessment of the current situation was made and the tendencies of credit and investment activity by banks in Ukraine and the impact of bank investment lending on the development of the national economy. Peculiarities of formation and implementation of strategy of credit and investment operations by banks of Ukraine are analyzed. The structure of the credit and investment portfolio of Ukrainian banks is analyzed in dynamics, in terms of borrowers and areas of activity. In the banking market during 2016–2019 there is a slowdown in the volume of loans to the corporate sector of the economy, and, at the same time, a steady increase in loans to individuals, indicating a lack of money in the population to meet their own current needs, and therefore, growing demand for credit resources from citizens, despite rising interest rates. The high share of the loan and investment portfolio in the assets of banks indicates that these financial institutions keep a significant part of the funds in income assets, thereby ensuring the growth of profits and profitability. The downward trajectory of the share of the loan and investment portfolio in the total assets of domestic banks over the past year indicates restructuring of assets and directing financial resources to other assets, other than credit and investment. It is noted that domestic banking institutions annually increase lending and investment, prefer credit operations to investment ones mainly due to less risk and a wide range of services, which can be offered in the framework of the loan program, and the share of investment operations in the loan and investment portfolio of banking institutions is growing.

Key words: bank, credit activity, credit operation, investment activity, investment, credit-investment activity, strategy.

Постановка проблеми. У результаті активної інноваційно-інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання різних сфер та галузей вітчизняної економіки постає проблема пошуку додаткових джерел залучення фінансових ресурсів, яка часто не може бути вирішена за рахунок власних коштів суб'єктів підприємництва, фінансової підтримки державних органів влади чи ресурсів закордонних інвесторів. За умов фінансової і політичної невизначеності та поширення вірусу COVID-19 банківські установи залишаються генератором соціально-економічних перетворень у державі, спрямовуючи кошти у реальний сектор економіки. Зважаючи на провідну роль банківського сектору у фінансовій системі України та його значний інвестиційний потенціал, постає необхідність ґрунтовного дослідження процесів та напрямів

вкладення залучених банками вільних коштів у розрізі цільового спрямування, що і передбачає кредитно-інвестиційна діяльність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням проблематики кредитно-інвестиційної діяльності банків займалися такі вчені, як Ю.В. Алескерова, Є.М. Андрущак, Н.М. Власенко, А.О. Єпіфанов, Ю.В. Золотопуп, К.В. Карась, І.Ю. Кисільова, М.І. Крупка, В.С. Лебедка, Б.Л. Луців, О.В. Марченко, Н.Г. Масляк, І.В. Мулик, Н.Г. Пайтра, Я.Р. Петрушко, В.Ю. Подчесова, І.В. Сало та багато інших. Проте досі залишається актуальним питання забезпечення достатніми обсягами ресурсної бази банківських установ, які є основою формування та реалізації потенціалу кредитно-інвестиційної діяльності банку, і визначення ефективних способів міні-

мізації ризиків, характерних для банківського кредитування та інвестування.

Постановка завдання. Метою дослідження є поглиблення теоретичних основ формування та оцінювання ефективності стратегії кредитно-інвестиційної діяльності банків України в контексті забезпечення сталого економічного зростання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кредитно-інвестиційна діяльність банку формує позитивний ефект як для самої банківської установи у вигляді основного джерела прибутку, так і для економіки усієї країни, створюючи умови для розширеного відтворення, сприяючи структурним перетворенням, забезпечуючи розв'язання соціально-економічних проблем. Активне ведення банками кредитної, а особливо інвестиційної діяльності у вітчизняній економіці сприяє не лише зростанню та стабілізації економічної системи України, а й підвищенню її конкурентноздатності у міжнародному економічному середовищі і зростанню довіри потенційних іноземних інвесторів та їхньої зацікавленості у вкладенні коштів у вітчизняні підприємства.

Практично усі залучені кошти банки спрямовують на здійснення кредитно-інвестиційних операцій, тому варто з'ясувати сутність цього виду діяльності. У науковій літературі досі не сформовано єдиного визначення кредитно-інвестиційної діяльності банків: деякі вчені поділяють її на дві окремі діяльності – кредитну та інвестиційну, які є її складовими частинами, інші розглядають цю діяльність як цілісне поняття.

Так, М.І. Крупка, Є.М. Андрущак, Н.Г. Пайтра визначають банківський кредит як «позиковий капітал банку у грошовій формі, який передають у тимчасове користування на умовах повернення, строковості, платності, забезпеченості та цільового характеру використання коштів» [1, с. 245]. Таке визначення є зрозумілим і співзвучним із загальноприйнятим тлумаченням кредиту у науковій економічній і фінансовій літературі. Щодо банківських інвестицій, то ці автори поділяють їх на прямі, під якими розуміють «безпосередні вкладення в статутний фонд підприємств через купівлю паїв» [1, с. 312], та портфельні – «придбання цінних паперів: пайових (акцій) та боргових (облігацій)» [1, с. 312].

Сьогодні фінансова наука визначає декілька підходів до визначення поняття «банківські інвестиції». Відповідно до позицій прихильників вузького підходу, банківські інвестиції передбачають здійснення лише операції з цінними паперами. Так А.В. Череп та О.Ф. Андросова надають таке визначення: «банківські інвестиції – це вкладання коштів у цінні папери з терміном погашення понад один рік, що мають за мету отримання прибутку» [2, с. 154].

Проте інші автори більше схиляються до тлумачення терміна «банківські інвестиції» у широкому розумінні. Для прикладу, А.М. Грищук та А.Р. Шарко визначають банківські інвестиції як «всі

напрями розміщення ресурсів комерційного банку, а також операції з розміщення грошових коштів на певний термін з метою набуття доходу» [3, с. 191].

Дискусійним залишається і визначення кредитно-інвестиційної діяльності банків як єдиного виду діяльності. Так, В.Ю. Подчесова та К.В. Карась визначають таку діяльність банків як «сукупність обґрунтованих стратегічних дій керівництва і працівників банку з надання банківських ресурсів з метою підвищення ефективності банківської діяльності, платоспроможності та зменшення рівня ризику» [4, с. 3]. Це визначення має декілька недоліків: не враховано напрями вкладення фінансових ресурсів банку, що упускає висвітлення інвестиційної частини діяльності; визначено вплив лише на банківську установу без розкриття наслідків для інших суб'єктів кредитних чи інвестиційних угод.

О. Заславська визначає кредитно-інвестиційну діяльність банків як «надання грошових коштів на довготерміновій основі на умовах платності, поверненості, строковості з метою реалізації інвестиційних проектів» [5]. Це тлумачення включає основні характеристики кредиту та інвестиційний напрям його використання, проте більше підпадає під визначення «кредитування інвестиційної діяльності», що, на нашу думку, звужує поняття, нівелюючи інші напрями банківської кредитної діяльності та банківського інвестування.

Тому, підсумовуючи усі перелічені вище пояснення кредитної, інвестиційної та кредитно-інвестиційної діяльності банків, банківського кредиту та банківських інвестицій, можна сформулювати таке визначення кредитно-інвестиційної діяльності банку: це діяльність із надання у короткотермінове або довготермінове користування раніше залучених банком фінансових ресурсів на умовах платності, строковості, поверненості, забезпеченості та цільового використання іншим суб'єктам економіки для забезпечення їхньої поточної діяльності, а також на реалізацію інвестиційних проектів, вкладення коштів у корпоративні права та цінні папери. Це визначення враховує і кредитну, і інвестиційну складові частини категорії.

Кредитно-інвестиційна діяльність банків відіграє важливу роль у процесі зростання та стабілізації економіки, забезпечення розв'язання соціальних питань населення та підвищення конкурентоспроможності національного виробника на світовій арені.

З рис. 1. видно, що протягом 2017–2019 рр. частка кредитно-інвестиційного портфеля у загальних активах банківських установ України збільшилася з 77% до 90% [6]. Ці показники свідчать про зростання активності банківської системи на ринку кредиту та інвестицій. Проте низхідна траєкторія цього показника за останній рік свідчить про реструктуризацію активів і спрямування фінансових ресурсів у інші активи, відмінні від кредитних

Рис. 1. Частка кредитно-інвестиційного портфеля банків України у їхніх загальних активах

Джерело: побудовано за даними [6]

та інвестиційних. Все ж висока частка кредитно-інвестиційного портфеля у активах банків вказує на те, що ці фінансові установи значну частину коштів зберігають у дохідних активах, тим самим забезпечуючи зростання прибутку та рентабельності.

На нашу думку, доцільно також дослідити та проаналізувати структуру кредитно-інвестиційного портфеля банків, при цьому виділивши певні види кредитних операцій за статусом позичальника (табл. 1).

Протягом 2017–2019 рр. у банківській системі України обсяг кредитного портфеля коливається в межах 1,5–1,7 млрд грн. Причому варто зауважити, що на початок 2020 року його обсяги зменшилися на 3% порівняно із 2019 роком за рахунок сповільнення обсягів наданих кредитів корпоративному сектору економіки. Співвідношення кредитів та цінних паперів у портфелі банку визначається як 2:1 відповідно [6].

Кредитні операції становлять 66% усіх кредитно-інвестиційних операцій банків України. Найбільшу частку серед них займають кредити корпоративному сектору економіки. Але їхній обсяг та частка скоротилися протягом останнього року на 13% порівняно із 2019 роком, що можна пояснити підвищенням процентних ставок за кредитними

ресурсами та поступовою стабілізацією реального сектору економіки.

Частка ж кредитів фізичним особам показує протилежну тенденцію: стабільне зростання протягом аналізованого періоду, що свідчить про нестачу грошових коштів у населення для задоволення власних поточних потреб і зростання попиту на кредитні ресурси з боку громадян, незважаючи на зростання процентних ставок.

Що ж до інвестицій у цінні папери, то їхня частка у кредитно-інвестиційному портфелі зросла за останній рік на 4 п.п., а темп приросту їхніх обсягів, хоч і зменшився, становить 8%. З цього можна зробити висновки про те, що банківські установи збільшують обсяги інвестицій, але незначно, і надають перевагу отриманню прибутків в основному за рахунок кредитних операцій. Такий вибір можна пояснити низьким рівнем розвитку фондового ринку України, ризикованістю інвестиційних операцій та нестабільністю економічної та політичної ситуації в країні.

Банки, виступаючи посередниками у перерозподілі капіталів та здійснюючи грошові розрахунки і кредитуючи домогосподарства та підприємства, істотно підвищують загальну ефективність виробництва, сприяють зростанню продуктивності сус-

Таблиця 1

Структура та динаміка кредитно-інвестиційного портфеля банків України за 2017–2019 роки

Показники	01.01.2018		01.01.2019		01.01.2020		Темп приросту	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	2019/2018	2020/2019
Кредити корпоративному сектору	892 900	58	959 601	56	847 259	51	7	-13
Кредити фізичним особам	174 448	11	202 202	12	214 252	13	14	6
Міжбанківські кредити	22 046	1	28 888	2	31 368	2	24	8
Кредити державним органам влади	1 519	0	2 867	0	4 717	0	47	39
Цінні папери	458 403	30	517 679	30	564 674	34	11	8
Кредитно-інвестиційний портфель	1 549 317	100	1 711 237	100	1 662 268	100	9	-3

Джерело: побудовано за даними [6]

пільної праці, впливають на структурну, інвестиційну та соціальну політику держави. Сучасний комерційний банк володіє сукупністю ресурсів (трудових, матеріально-технічних, фінансових і інформаційно-технологічних), що забезпечують надання клієнтам якісних продуктів і послуг.

Відповідно до Рейтингу стійкості банків за підсумками другого кварталу 2020 року, за даними Міністерства фінансів, першу десятку у своїй більшості формують банки з іноземним капіталом, серед яких – АТ «Кредобанк», який і було вибрано як об'єкт аналізу [7].

Здійснюючи кредитно-інвестиційну діяльність, банк формує кредитно-інвестиційний портфель, структура та обсяги якого постійно зазнають змін. Аналіз динаміки обсягів активів банку та частку кожного окремого елемента активів у загальній структурі наведено у таблиці 2, тим самим виділивши певні тенденції кредитно-інвестиційної діяльності АТ «Кредобанк» (табл. 2).

Більшість активів комерційний банк спрямовує у дохідні активи у вигляді кредитів та інвестиційних цінних паперів, формуючи свій кредитно-інвестиційний портфель. Його частка у загальних активах банку коливається в межах 76–80%. У кредитно-інвестиційному портфелі щораз більшу частку займають кредитні операції (64% у 2017 році та 79% у 2020 році). АТ «Кредобанк» надає перевагу менш ризиковим кредитним операціям перед ризиковими та мінливими інвестиційними. Така тенденція спостерігається і у всій банківській системі загалом, у т.ч. серед комерційних банків з іноземним капіталом.

Як бачимо з рис. 2, зростання спостерігалось за усіма показниками, причому у кредитуванні

фізичних осіб найбільшу частку займають кредити на автомобілі, яких у 2019 р. було видано на суму 2953 млн грн, що в 1,8 раза більше порівняно з 2016 р. Більш ніж у 1,5 раза зросли обсяги кредитування юридичних осіб, які у 2019 р. становили 6 606 млн грн порівняно із 3 924 млн грн у 2016 р.

Більше половини кредитного портфеля займають кредити, надані юридичним особам, причому в розрізі галузей їхня структура практично не змінюється. Найбільший обсяг кредитів спрямовується у сільське господарство та харчову промисловість, виробництво, торгівлю та сферу послуг. Значно зросли обсяги кредитів у сферу гірничо-видобувної промисловості, водночас значно зменшилися обсяги кредитів, наданих представникам готельного бізнесу, санаторного та курортного відпочинку тощо [7].

Відповідно до даних таблиці 3, обсяг цінних паперів у кредитно-інвестиційному портфелі банку зменшився більш як на 700 млн грн, в основному за рахунок зменшення обсягів цінних паперів, які оцінюються за амортизаційною собівартістю. Портфель цінних паперів АТ «Кредобанк» формують дві групи цінних паперів: цінні папери, що оцінюються за справедливою вартістю, та ті, що оцінюються за амортизаційною собівартістю. Перша група становить 88% всього інвестиційного портфеля, причому за рахунок ОВДП. Другу групу також формують ОВДП, проте варто зауважити, що за останній рік обсяги ОВДП, що оцінюються за амортизаційною вартістю, зменшилися у 2,5 раза.

АТ «Кредобанк» як банк з іноземним капіталом викликає довіру у клієнтів, які вкладають вільні кошти на депозитні рахунки, тим самим фор-

Таблиця 2

Динаміка та структура кредитно-інвестиційного портфеля АТ «Кредобанк» за 2017–2020 роки

Показники	01.01.2017		01.01.2018		01.01.2019		01.01.2020	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Кредити та аванси клієнтам	5 674	64,32	7 917	71,80	9 648	71,83	11 695	79,19
Інвестиційні цінні папери	3 148	35,68	3 110	28,20	3 783	28,17	3 073	20,81
Кредитно-інвестиційний портфель	8 822	79,59	11 027	76,74	13 431	79,97	14 768	77,13
Загальні активи	11 085	100	14 370	100	16 796	100	19 147	100

Джерело: побудовано автором за даними [7]

Таблиця 3

Динаміка та структура інвестиційних цінних паперів АТ «Кредо-банк» за 2018–2019 роки, тис. грн

Показники	01.01.2019	01.01.2020
Інвестиційні цінні папери, що оцінюються за справедливою вартістю	2 892 620	2 716 759
– Державні облігації України	2 892 610	2 716 749
– Акції компаній	10	10
Інвестиційні цінні папери, що оцінюються за амортизованою собівартістю	890 664	355 821
– Державні облігації України	913 738	362 224
– Облігації компаній	23 261	23 261
– Резерв під очікувані кредитні збитки	(46 335)	(29 664)
Всього інвестиційних цінних паперів	3 783 284	3 072 580

Джерело: побудовано за даними [7]

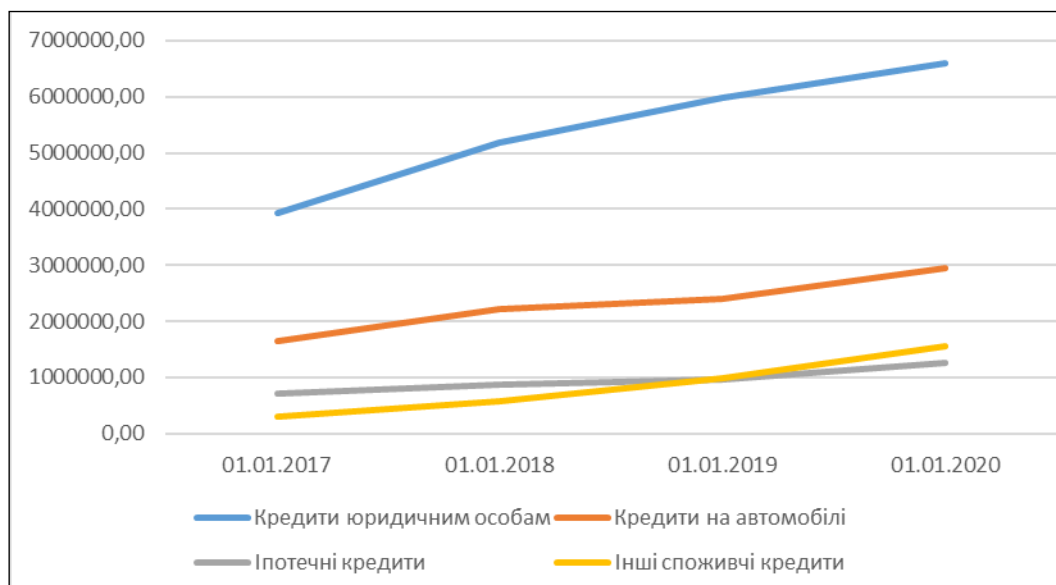

Рис. 2. Динаміка окремих видів кредитів АТ «Кредобанк» за 2017–2020 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [7]

муючи ресурсну базу для здійснення кредитно-інвестиційної діяльності цим банком. Кредитно-інвестиційний портфель АТ «Кредобанк» на 80% формується з кредитних операцій та на 20% – з інвестиційних, частка яких кожного року скорочується. Структура кредитних угод розподіляється майже порівну між юридичними та фізичними особами. Щодо цінних паперів, то вони сформовані переважно з досить дохідних і мало ризикових ОВДП, причому така ж тенденція спостерігається у всій банківській системі. АТ «Кредобанк» вживає усіх можливих заходів для попередження та мінімізації кредитно-інвестиційних ризиків та дотримання економічних нормативів НБУ.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, сьогодні банки України провадять активну кредитно-інвестиційну діяльність, щороку збільшуючи обсяги кредитування та інвестування. Проте перевагу надають кредитним операціям перед інвестиційними переважно через меншу ризикованість та широкий спектр послуг, які можуть бути запропоновані у межах реалізації програми кредитування. Відзначимо, що все-таки частка інвестиційних операцій у кредитно-інвестиційному портфелі банківських установ збільшується. Особливу увагу комерційні банки мають приділяти ризик-менеджменту та роботі з мінімізації та реструктуризації непрацюючих кредитів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Банківська система : підручник / М.І. Крупка та ін. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. М.І. Крупки. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 556 с.
2. Череп А.В., Андросова О.Ф. Банківські операції : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2008. 410 с.

3. Грищук А.М., Шарко А.Р. Теоретичні основи інвестиційної діяльності банків. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.10. С. 190–195.

4. Подчесова В.Ю., Карась К.В. Дослідження кредитно-інвестиційної діяльності банків України. *Часопис економічних реформ*. 2012. № 4(8). С. 2–7.

5. Заславська О. Аналіз кредитно-інвестиційної діяльності українських банків. *Схід*. 2012. № 4(118). С. 30–35.

6. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 22.10.2020).

7. Офіційний сайт АТ «Кредобанк». URL: <https://kredobank.com.ua/> (дата звернення: 30.10.2020).

REFERENCES:

1. Krupka M.I., Andrushchak Y.M., Paitr N.G. (2013) *Bankivsjka systema* [Banking system]. Lviv: Ivan Franko Lviv National University. (in Ukrainian)

2. Cherep A.V., Androsova O.A. (2008) *Bankivsjki operaciji: navch. posib.* [Banking operations: textbook]. Kyiv. (in Ukrainian)

3. Grishchuk A.M., Sharko A.R. (2013) *Teoretychni osnovy investycijnoji dijajlnosti bankiv* [Theoretical foundations of investment activity of banks]. *Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*, is. 23.10, pp. 190–195.

4. Podchesova V.Y., Karas K.V. (2012) *Doslidzhenja kredytno-investycijnoji dijajlnosti bankiv Ukrainy* [Research of credit and investment activity of banks of Ukraine]. *Journal of Economic Reforms*, vol. 4(8), pp. 2–7.

5. Zaslavska O. (2012) *Analiz kredytno-investycijnoji dijajlnosti ukrajinsjkykh bankiv* [Analysis of credit and investment activities of Ukrainian banks]. *East*, vol. 4(118), pp. 30–35.

6. Oficijnyj sajt Nacionalnogho banku Ukrainy [Official site of the National Bank of Ukraine]. Available at: <https://bank.gov.ua/> (accessed 22 October 2020).

7. Oficijnyj sajt AT «Kredobank» [Official site of JSC «Kredobank»]. Available at: <https://kredobank.com.ua/> (accessed 30 October 2020).